

Bilgi Toplumunda Dijital Bölünme

Yrd. Doç. Dr. Erhan AKYAZI

Özet

Toplumlar sürekli bir dönüşüm ve gelişim içerisinde. Bu değişimi şekillendiren ise üretim kaynakları olmuştur. Bilgi toplumunu yaşadığımız günümüzde de en önemli üretim kaynağı bilgidir. Toplumsal dönüşümler doğal olarak toplumları oluşturan bireyler üzerinde de önemli etkilere yol açmıştır. İçinde bulunduğumuz bilgi toplumu da bu etkilerden payını almıştır. Dijital bölünme bu etkilerden birisidir. Bireyler arasında sürekli var olan bölünmüşlük bilgi toplumunda da kendini bu şekilde göstermiştir. Bilgi ve bilgi teknolojilerine erişim konusunda bireyler arasındaki farklılaşmayı tarifleyen dijital bölünme azalması beklenirken artma eğilimi göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Bilgi, Bilgi Toplumu, Dijital Bölünme.

Abstract

Societies are continuously in a change and development process. Production sources shapes this process. Nowadays that we realize information society, most important source is information. Social transformations naturally caused important effects on individuals that constitutes societies. Information society impressed from these effects too. Digital divide is one of the these effects. Being divided that has been continuously between individuals indicates itself this way in the information age. Digital divide, that defines diversity between individuals indicates a increasing tendency while expecting decreases.

Keywords

Information, Information Society, Digital Divide.

1. Giriş

İnsanlar tarih boyunca sürekli yaşamlarını kolaylaştırma arayışında olmuşlar ve bu arayışlarının sonucunda da çeşitli evrelerden geçmişlerdir. Avcılık ve toplayıcılıkla geçim sırasında insanın işgücü ön planda iken, zamanla insan gücünün yerini makinenin alması ile birlikte yeni bir döneme geçilmiştir. Son olarak da yegane güç olan bilgi gelişimin değişmez unsuru olmuş ve bilgiyi üreten birey ön plana geçmiştir. Bilgiyi işleyecek araçlar bir artış göstererek insanoğlunu yeni bir toplumsal forma sokmuştur. Bu yeni formun adı “Bilgi Toplumu”dur.

2. Bilgi Toplumu

Pek çok kaynakta bilgi toplumu sanayi sonrası toplum olarak da adlandırılmaktadır. Bunun yanı sıra “Sanayi Sonrası Toplum Olarak Bilgi Toplumu” adlı eserinde Yoneji Masuda toplumların bir yapıdan başka yapıya geçişini sağlayan özelliği sosyal teknoloji olarak ifade etmektedir ve sosyal teknolojiyi de; toplumun bütününe etki ederek onu başka bir sisteme dönüştürecek derin sosyal etkiler yaratan bir teknoloji türü” olarak tarif etmektedir. (Şen ve Koç, 2002)

Adına bilgi/bilişim toplumu denilen bu toplumsal formda ise adı geçen sosyal teknoloji görevini bilişim teknolojileri görmektedir.

Bilgi toplumu, sosyo-ekonomik faaliyetlerin giderek etkileşimli sayısal iletişim ağlarının katılımıyla veya bu iletişim ağlarının yoğun kullanımıyla gerçekleştirilmesi yanında, bu amaçla kullanılan her türlü teknolojinin ve uygulamanın üretilmesi olarak tanımlanabilir. (Fink ve Kenny, 2003).

Bilgi çağına damgasını vuran kavramlar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo-1. Bilgi Çağında Temel Kavramlar

Bilgisayar Devrimi	Berkeley 1962
Bilgi Ekonomisi	Machlup 1962
Global Köy	McLuhan 1964
Bilimsel-Teknolojik Devrim	Prag Akademisi 1973
Üçüncü Dalga	Toffler 1980
Bilgi Devrimi	Jones 1982
Bilgicilik-informationalisation	Castells 1989
Ağ Toplumu	Castells 1989

Tablo incelendiğinde bilişim teknolojileri devrimine bilgi, telekomünikasyon ve bilgisayarın damgasını vurduğu görülmektedir. (Williams, 2001)

Bilişim teknolojilerinin başında gelen iletişim ağlarının giderek elektronikleşmesi araştırmayı tetikleyecek bilginin dolaşımını kolaylaştırarak bilişim toplumunun gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu ise bilgi kapitalizmine ve şebeke toplumuna önderlik etmektedir. Tıpkı Manuel Castells'in bilişim teknolojilerinin yaratmış olduğu toplumsal yapıya vermiş olduğu isim gibi; "network society-şebeke toplumu".

Bilişim teknolojilerinin yakın gelecekte fantastik ve insan ötesi yetenekler açısından önemli kazanımlar sağlayacağı muhakkaktır. Ancak teknolojinin başlı başına mutluluk getirmeyeceği ortadadır. Teknoloji ile hayatımıza giren değişiklikler o kadar hızlı gerçekleşmektedir ki toplumlar kendini bu yeni durumlara uydurmaya yetişememektedir. Eski toplumlar çok fazla durağanlık arz ederken, örneğin insanlar tüm yaşamları boyunca edindikleri tecrübeler doğrultusunda tanımlanmış işlere yönlendirken, günümüzde yeni tecrübeler kazanabilmek için çok yüksek meblağlar ödenmektedir. Bugün pek çok karar bilişim teknolojileri tabanında çalışan simülasyon yazılımları desteğiyle alınmaktadır. Yakın gelecekte bu simülasyon programları tüm sosyal olaylarda devreye girecek ve insanlar artık bu yazılımlar olmadan karar veremez duruma gelecektir. (Duch, 2001)

Kısacası iletişim ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler dünyayı algılama şeklimizi değiştirmiştir. Bu küresel köy, bilgi çağı ve araç mesajdır terimlerini popüler kılan Marshall McLuhan'ın bir önermesidir. (Duch, 2001)

3. Dijital Bölünme

Bilişim teknolojilerinin günümüzde bize en fazla görünen yüzü olarak ifade edebileceğimiz Internet dünyayı değiştirmektedir. Her gün daha fazla kullanıyor ve her gün daha fazla şey öğrenmekteyiz. Fakat dünyadaki herkesin Interneti kullandığını veya kullanmaya hevesli olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Bu risk ise dijital bölünme denilen olguyu yaratmakta ve desteklemektedir. Internet kullanım oranları çok kısa bir sürede telefonun onlarca yılda almış olduğu mesafeyi kat etmiştir. Ancak bu inanılmaz oranların ardında yine inanılmaz bir eşitsizlik yatmaktadır. Yani erişimi olanlar ve olmayanlar arasında yani İsveç ve Afrika arasında. Peki gerçekten böyle bir bölünme varsa

bu bir sorun teşkil etmekte midir? İnternetin kişiler arasındaki etkileşimi değiştirmesi ve iş ilişkilerini dahi bu ortama taşımasının ardından bu durumun bir sorun olduğu söylenebilir. (Gardner ve Oswald)

Günümüzde giderek popüler hale gelen İnternet bir yandan bireyleri sonsuz bilgi havuzu ile kuşatırken, bir yandan da bilgi teknolojilerine uzak olan bireyleri korkutmaktadır. Bir taraftan insanlara işlemlerini uzaktan görme gibi yeşil ışık yakarken, bir taraftan da güvenlik ve bireyin toplumdan uzaklaşması gibi sorunlarla insanların önüne kalın bir kırmızı şerit çekmektedir. (Tezci)

Dijital bölünme farklı sosyoekonomik seviyedeki coğrafik bölgelerdeki bireyler arasındaki çok geniş yelpazedeki aktiviteler için İnternete ve dolayısıyla bilgiye ve iletişim teknolojilerine erişme konusundaki uçurumu tarif etmektedir. (Hüsing, Selhofer ve Korte, 2001)

Tarım, endüstri ve bilgi çağları şüphesiz tarihin üretim açısından dönüm noktalarıdır. Toplumlarda bu dönüm noktalarını başarıyla tamamlayanlar ve tamamlayamayanlar olarak ayrıma tabi tutulabilir. Dijital bölünme de bilişim çağına erişenler ve yol almışlarla erişemeyenler arasında yaşanmaktadır. Bu ayrım endüstrileşmiş ve endüstrileşmemiş veya sanayileşmiş ve sanayileşmemiş ülkeler arasındaki ayrımın yeni bir görünümüdür. (Koussa, 2002)

Dijital bölünmeye sadece bilişim teknolojilerine sahip olma açısından bakmamak gerekmektedir. Temelini bu teknolojiler ve bilgi oluşturmak üzere çeşitli erişim sorunlarından söz edilebilir (Dijk, Hecker, 2003, s.317).

- Zihinsel erişim; yeni teknolojilerin cazip gelmemesi, bilgisayar korkusu ve ilgi eksikliğinden kaynaklanan temel düzeyde dijital tecrübeden yoksun olma.
- Maddi erişim; bilgisayar ve iletişim ağı altyapısına sahip olmama.
- Tecrübe erişimi; yetersiz eğitim, yetersiz toplumsal destek ve kullanıcı dostu olmayan teknolojik yapılardan kaynaklanan tecrübe eksikliği.
- Kullanım erişimi; Önemli kullanım fırsatlarını yakalayamama.

Gelişmekte olan iletişim ve bilişim teknolojilerine toplumun büyük bir kesimi tarafından sahip olunmaması şu temel sebeplerden dolayı sıkıntı yaratmaktadır. Öncelikle yeni iş ortamları bu teknolojilerin kullanımını zorunlu kılmaktadır. İkinci olarak bu teknolojilere sahip olmama veya yeterli beceriye sahip olmama İnternet üzerinden gerçekleştirilen bankacılık gibi artık olağan günlük faaliyetlerin görülmesinde sıkıntı yaratmaktadır. Son olarak da toplumun bu teknolojilere sahip olmayan veya erişemeyen kesimi doğal olarak gelişmekte olan yeni elektronik müşteri portföyünde yer alamayacaklardır. (Hüsing, Selhofer ve Korte, 2001)

4. Sonuç

Hemen hemen tüm toplumlarda uzun zamandır süregelen toplumdaki bazı bireylerin dışlanması olgusu hakimdir. Sosyal dışlama farklı dönemlerde farklı sebeplere bağlı olarak gelişebilmektedir. Bu sebepler eğitim, sağlık, ekonomi ve statü olarak karşımıza

çıkabilmektedir. Dijital dışlanma da bunların arasında sayılabilir. Bilgi toplumuna geçilmesiyle birlikte, bilginin ekonomideki belirleyici faktör olması para-mal-para döngüsünü para-bilgi-para şekline dönüştürmüştür. Bilgiye dayalı ekonomi olarak adlandırılan bu ekonomik düzenin varlığı ise tıpkı bundan önceki ekonomik düzenlerde olduğu gibi girdi olarak kullanılan bilgiden oluşacak çıktıları tüketen bireylerin yani tüketicilerin varlığına bağlıdır. Çıktıyı tüketen birey ve bu bireylerde tüketim kapasite yoksa çıktının dolayısıyla girdinin de bir anlamı kalmayacaktır. Dijital bölünme ise sözü edilen anlamsızlığı körükleyici bir etki yaratmaktadır. Bu sebeple yeni bilişim teknolojilerinin toplumun tüm bireylerinin bir araya getirilmesindeki önemi pek çok ülke tarafından kabul edilmiş ve geleneksel politikalarının birer parçası haline getirilmiştir.

Kaynakça

- Dijk, J.V., Hacker, K. (2003). "The Digital Divide as a Complex and Dynamic Phenomenon". **The Information Society**, S.19, 315-326.
- Duch, W. (2001). Future of the information society and information technology. <http://www.phys.uni.torun.pl/publications/kmk/01future.pdf> (26 Ekim 2005)
- Fink, G., Kenny, C.J. (2003). W(h)ither the Digital Divide?. http://freeculture2.soc.american.edu/uploads/359/W_h_ither_DD__Jan_.pdf (27 Ekim 2005)
- Gardner, J., Oswald, A., Internet use: the digital divide. <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/faculty/oswald/bsago12.pdf> (26 Ekim 2005)
- Hüsing, T., Selhofer, H. ve Korte, W.B. (2001). Measuring The Digital Divide A Proposal for a New Index. http://www.sibis-eu.org/files/DigDiv_Dusseldorf_01.pdf (26 Ekim 2005).
- Koussa, R.S., Urdaneta, C.F. (2002). Internet and the Digital Divide. <http://ferran.net/Files/IMS2002.pdf> (24 Ekim 2005).
- Şen, A., Koç, O. (2002). Bilgi Toplumunun Taşıdığı Risk Unsurları. http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=197 (24 Ekim 2005).
- Tezci, E., Dijital Bölünme ve Ortaya Çıkardığı Sonuçlar. http://www.egm.gov.tr/sempozyum2003/Bildiriler/Dijital_Bolunme_Ortaya_Cikardigi_Sonuclar.pdf (25 Ekim 2005)
- What is The Global Information Society. http://www.polity.co.uk/content/BPL_Images/Content_store/Sample_chapter/074562684X%5C001.pdf (25 Ekim 2005)
- Williams, K. (2001). What is the digital divide?. <http://www-personal.umich.edu/~katewill/kwd3workshop.pdf> (26 Ekim 2005).